

FÖRSTUDIE BANVALL FÖR ALLA

ESKILSTUNA – ÅKERS STYCKEBRUK

juni 2014

Tryck: Just Nu, Eskilstuna, 2014

Foto, där ej annat anges: Bibbi Molander

Omslag, kartor och originalarbete: Gunilla Björklund

Text: Gunilla Björklund, Bibbi Molander, Sten Ullerstad, Johan Forsberg

INNEHÅLL

INLEDNING	2
SYFTET MED FÖRSTUDIEN	3
NULÄGESBESKRIVNING	4
Banvallens sträckning genom tre kommuner	4
Markmiljöundersökning	5
Eskilstuna–Hällberga–Ärla	6
Ärla–Eklången	7
Eklången–Stålbåga	8
Oliveberg–Biarhäll	8
Biarhäll–Åkers Styckebruk	9
KOSTNADER OCH FINANSIERING	11
ANKNYTNING TILL ANDRA LEDER OCH BESÖKSMÅL	12
KULTURHISTORISKT SEVÄRT	14
NATUR OCH GEOLOGI	15
NATUR, LANDSKAP OCH UPPLEVELSEVÄRDEN	16
ANDRA BANVALLSLEDER	18
STÖDJANDE FÖRENINGAR	19
SYNPUNKTER FRÅN BOENDE OCH FÖRETAG I NÄRHETEN AV LEDEN	21
BILAGA Friluftsliv ger bättre folkhälsa	22
KÄLLOR	24

Bild från Eklången Förr & Nus: arkiv

INLEDNING

Norra Södermanlands Jernväg invigdes den 30 september 1895 efter ett digert arbete av skogsarbetare, körare, rallare, hästskjutsar och bergsprängare. Den fina banvallen slingrar sig fram genom samhällen och vackra tassemarker. 2004 fattade Banverket formellt beslut om nedläggning och 2012 togs rälsen bort från hela sträckan mellan Åkers Styckebruk och Eskilstuna. Naturen tar villigt över och snart är den ett minne blott. Men måste det vara så?

Att anlägga en cykel/vandringsled på banvallen är ett alternativ som har den fördelen att kostnaderna är förhållandevis låga eftersom banvallen som redan befintlig resurs kan återanvändas. Leden blir åtskild från bilvägar, har liten lutning och leder ofta genom naturskön miljö. Den kan bli en tillgång för motionärer av olika slag, för idrotten och besöksnäringen och inte minst för människor med funktionsnedsättning.

För dem är naturen ofta utom räckhåll. Skogsmark innebär som regel oöverstigliga hinder med knöliga rötter som slingrar sig fram över smala, steniga och gropiga stigar. Skogen, med alla dess ljud och dofter är för många grupper något främmande som skymtar förbi genom bilfönstret.

En banvallsled kan både stärka folkhälsan, bidra till människors återhämtning och ge mervärden i form av service till de som besöker leden.

Vi vill också hedra minnet av Ingrid Brege, fd ordförande i Cykelfrämjandet Sörmland, som var initiativtagare till denna förundersökning och en stor inspirationskälla för oss.

Gunilla Björklund, projektledare – grindst.gunilla@telia.com

Bibbi Molander, Cykelfrämjandet Sörmland, ansvarig för förstudien – bibmol@live.se

Ingrid Brege, Gunilla Björklund och Bibbi Molander

Foto: Mario Matteoni

SYFTET MED FÖRSTUDIEN

Denna förstudie, som initierats av Cykelfrämjandet med ekonomiskt bidrag från Leader Inlandet representerar oss som skulle vilja bevara banvallen och preparera den så att den blir lämplig för cyklar, permobilar, vandring, inlines, rullskidor med mera. Att ta sig fram på banvall är ett utmärkt sätt att förflytta sig oavsett om det gäller cykling, promenader eller om man använder någon form av hjälpmedel.

Syftet är att

- undersöka och kartlägga banvallens skick
- kartlägga förutsättningar för eventuellt mervärde i form av besöksnäring, övernattning eller annan service
- undersöka möjligheten att ansluta till andra cykelleder, vandringsleder, kanotleder och till kollektivtrafik
- ta del av erfarenheter från andra banvallsleder i landet
- föreslå olika förslag till lösningar, ytbeläggning med mera
- göra en kostnadsberäkning för olika alternativ
undersöka möjligheter till finansiering

Förstudien kan förhoppningsvis utgöra ett underlag för Eskilstuna, Flens och Strängnäs kommuner så att kommunerna kan ta ställning till om man önskar anordna en sammanhängande, motorfordonsfri cykel- och vandringsled.

”För att hitta kostnadseffektiva lösningar ska utpekade befintliga lågtrafikerade vägar, alternativt banvallar, där turismpotential finns och där det knyter an till en regional cykelled utnyttjas. Då kan samordning ske i högre grad och användningen av drift- och underhållsåtgärder och smärre åtgärder på vägnätet utnyttjas. Med den strategin kan effekter uppnås i ett systemperspektiv och ett mer sammanhängande nät av högre standard fås.”

*ur Regional cykelstrategi för Sörmland
Regionförbundet Sörmland*

NULÄGESBESKRIVNING

Banvallen används idag som promenadväg, på sina håll som ridväg och bilväg för jägare och skogsbruk och också – till förtret för närboende – som buskörningsväg för mopedåkare och andra motorfordon.

Den är idag för lös och ojämn för att vara lämplig att cykla på.

Många cyklar idag på vägarna mellan främst Eskilstuna, Ärla och Eklången. Det är smala vägar utan vägrenar med ökande trafik, framförallt stora lastbilar och långtradare. En trafik som med stor sannolikhet kommer att öka ytterligare i takt med att Eskilstuna logistikpark byggs ut. För att få säker cykelåkning mellan Ärla och Eklången skulle en banvallsled vara mycket önskvärd.

Banvallen sträcker sig genom tre kommuner

Strängnäs kommun har våren 2014 förvärvat Strängnäsdelens av banvallen.

Eskilstuna kommun ligger i förhandlingar med Trafikverket om köp. Den delen som ligger i Flens kommun är privatägd.

Banvallen är i bra skick. På något enstaka ställe mellan Byringe och Åkers Styckebruk börjar dock sälj och annan lövsly breda ut sig över leden.

Markmiljöundersökning

En miljöteknisk markmiljöundersökning har genomförts av Trafikverket på hela sträckan mellan Eskilstuna och Åkers Styckebruk. Undersökningen visar att det inom en punkt (mellan Byringe och Lindvretten) i banvallen finns kraftigt förhöjda halter av arsenik. Utredningen rekommenderar att föroreningen i området schaktas bort och deponeraras.

I övrigt skriver man under Hälsorisker, citat:

”Inga av de andra ämnena har uppmätts i halter som överskrider de hälsoriskbaserade riktvärdena. Risker för människor tycks vara liten, möjligtvis med undantag för arsenikhalterna.”

Alla angivna mått vad gäller leden är ungefärliga – mätta med ritverktyg på Eniros kartor och Google map.

Eskilstuna–Hällberga–Ärle

Sträckan Eskilstuna–Hällberga–Ärle (ca 6 + 6,4 km) finns med i Eskilstuna kommuns Årsplan 2014 och är redan projekterad.

Sträckan går genom omväxlande skogs- och kulturmark, genom Hällberga samhälle där den korsar väg 920, vidare till Ärle där den korsar Svanäsvägen. Busshållplats (linje 8, Ärle–Eskilstuna), livsmedelsbutik, kiosk samt pizzeria finns i Ärle.

En och annan cyklist vågar sig redan nu ut på det ojämna underlaget.

Ärle stationshus, numera pizzeria.

Ärla–Eklången

Ärla–Eklången (ca 6,5 km)

I Ärla löper den gamla banvallen parallellt med Stationsvägen fram till Åsborgen och fortsätter sedan till Eklången genom omväxlande skogs- och åkermark. Den korsar endast en väg, väg 898 vid Högåsen.

Väl framme i Eklången korsar den återigen en väg, väg 902.

En av många långtradare på den smala Högstensvägen, väg 894.

Eklången–Stålbåga

Eklången–Stålbåga, inom Eskilstuna kommun (ca 3,7 km) går mestadels längs sjön Eklången, där det kan finnas möjlighet till bad.

Sträckan inom Flens kommun är privatägd. Där kan man, på enskild grusväg, ta sig till Oliveberg. Det finns två vägföreningar. Den ena ställer sig positiv till cykel- och vandringsled och till ev. skyltning. Den andra kommer att ta ställning på sitt årliga möte i augusti 2014.

Oliveberg–Biarhäll

Den privatägda sträckan Oliveberg–Biarhäll (ca 400 m), inom Flens kommun ligger långt från ägarens bostad. Då han inte äger marken vare sig söder eller norr om banvallen skulle ett nyttjanderättsavtal kunna upprättas för besökare på leden.

Bro vid Kvarnforsen

Nedan: Här kommer man fram till Stålbåga och kan fortsätta på privat grusväg.

Biarhäll–Åkers Styckebruk

Sträckan Biarhäll–Åkers Styckebruk (ca 15 km) fortsätter längs Eklångensjön genom kulturmark och genom våtmarken vid Valnaren.

På två ställen finns broar som behöver renoveras.

Våtmarken vid Valnaren (en sträcka på ca 250 m) behöver förmodligen förses med någon form av spång då den översvämmas under tidig vår. Sträckan har nu ett ytskikt av grovt stenkross.

Efter våtmarken går banvallen under väg 55, passerar Byringe stationshus (känt från filmen och boken Hundraåringen som försvann) och fortsätter därefter genom varierad skogsnatur. Vid Byringe finns busshållplats för buss 337, Strängnäs–Malmköping.

Våtområdet

vid Valnaren

Byringe

KOSTNADER OCH FINANSIERING

En grov beräkning av vad det skulle kosta att iordningsställa och asfaltera den nedlagda banvallen är:

2,5 m bred asfalterad gång- och cykelväg 500 kr/m.

I denna kostnadsuppskattning finns utrymme för eventuella oförutsedda kostnader samt vissa extra punktinsatser som krävs vid till exempel korsningar och anslutningar. Kostnaden byggs på uppgifter från Stadsbyggnadsförvaltningen, Projektavdelningen, Eskilstuna kommun

Den totala längden av banvall som kan asfalteras är

Sträckan Eskilstuna–Hällberga–Ärla ca 6 + 6 km

är redan projekterad och finansierad av Eskilstuna kommun.

Ärla–Eklången ca 7 km	3 500 000 kr
Eklången–Stålbåga ca 3,7 km	1 850 000 kr
(Oliveberg–Biarhäll ca 400 m	200 000 kr)
Biarhäll–Åkers Styckebruk ca 15 km	7 500 000 kr

I det fall man väljer att göra en del av leden 2 m bred reduceras kostnaden med 20 %. Så har man gjort vad gäller Sjuhäradsrundan. Där är leden 2 m mellan orterna och 2,5 m inom tätorterna.

Banvallen ägs i dag av Eskilstuna och Strängnäs kommuner. Den del som går genom Flen är privatägd.

Försök har gjorts att få fram kostnader för annan ytbeläggning/hårdgörning, men detta har inte lyckats.

Möjliga finansieringsvägar av banvallsleden

I nästa programperiod för EU-medel som kan sökas genom olika fonder kommer det hos Jordbruksverket att finnas ett gemensamt program för lokalt ledd utveckling (före detta Leader) som kan innebära fördelar för utveckling och anläggning av en banvallsled. Samordning av flera fonder som jordbruks-, fiskeri-, struktur- och socialfonderna ger möjlighet till olika former av insatser. Kanske kan både arbetsmarknadsinsatser, anläggningskostnader och pengar för lokal utveckling sökas och samverkan ske mellan flera orter och kommuner.

En annan mer närliggande finansieringsväg är samverkan inom Regionförbundet. Vid kontakter med företrädare för Regionförbundet visar man på att det finns statliga pengar för ökade möjligheter att cykla. En banvallsled mellan Eskilstuna och Åkers Styckebruk ger nya cyklingsmöjligheter för både motionärer, närturister, besöksnäring och tävlingscyklister. Den kan även göras tillgänglig för grupper med funktionsnedsättning som har svårt att ta sig ut i naturen. Om ett banvallsprojekt exempelvis samordnas med restaurering av Näckrosleden kan ett större projekt skapas som ger ökade finansiella möjligheter. De statliga pengarna kräver dock en 50 procentig medfinansiering från kommunerna.

Helt asfalterad banvall på Säröbanans banvall vid Malevik.

Foto: Harald Nordius

Delvis asfalterad banvall, en grusdel sparad för ryttare. Banvallen mellan Rimbo och Rånäs.

Foto: Cia Sten

ANKNYTNING TILL ANDRA LEDER OCH BESÖKSMÅL

I Eskilstuna och Åkers Styckebruk finns stora möjligheter att ta sig vidare till andra leder.

Från Åkers Styckebruk finns asfalterad cykelväg till Läggesta, ca 4 km, och vidare till Mariefred, ca 3 km, man kan sen ta sig vidare med ångtåg eller ångbåt.

Leder möjliga att ansluta till:

NÄCKROSLEDEN – en 70 mil lång cykelled, som slingrar sig kors och tvärs genom det vackra sörmländska landskapet

MÄLARDALSLEDEN är en cykelled som går Mälaren runt med en sträckning på över 44 mil.

SÖRMLANDSLEDEN – en 100 mil lång vacker vandringsled som slingrar sig genom landskapet Sörmland – är en av Sveriges längsta natur- och kulturvandringsleder.

GYLLENHIELMSKA LEDEN sträcker sig från Årbystugan i Eskilstuna till Björsund där den knyts samman med **PILGRIMSLEDEN** som tar vid på andra sidan sundet, i Strängnäs.

Från Åkers Styckebruk kan man lätt ta sig till vandringslederna **MARVIKSLEDEN** och **STÅNGGÅNGSLEDEN**. De är 5 till 6 km långa rundslingor genom historisk och naturskön miljö.

PADDLING/VATTENVÄGAR – i Åkers styckebruk kan man hyra kanot och ge sig ut på fina turer via de natursköna Marvikarna mot Gnesta, Vagnhärad, Trosa, Nykvarn.

I Eskilstuna kan man hyra kanot och ge sig ut på den fina vattenvägen genom staden och vidare mot Torshälla och Mälaren. Här finns flera möjligheter att färdas per båt liksom i Läggesta där ångtåget för besökaren till ångbåten.

ÖVRIGT – från Åkers Styckebruk kan vandrare ta sig vidare till det spännande Skottvångsområdet och sedan vidare på Sörmlandsleden. På denna led kan man vandra både till Stockholm eller ta sig till Nyköping och Skavsta flygplats. Ett nytt erbjudande provas nu, Fly and walk.

Anslutande leder

I Eskilstuna finns möjlighet att ansluta till både Näckrosleden och Mälardalsleden.

I Åkers Styckebruk likaså.

Där finns också möjlighet till vandring på Sörmlandsleden.

I Åkers Styckebruk kan man också hyra kanot och fortsätta sjövägen mot Vagnhärad eller Nykvarn.

-   Banvall för alla-leden
-   Näckrosleden
-   Mälardalsleden
-   Sörmlandsleden

KULTURHISTORISKT SEVÄRT

i närheten av Banvallen Ärla–Åkers styckebruk

Rinkesta slott med huvudgården belägen nära den lilla Norrsjön. Rinkesta nämns med säkerhet 1379.

Gammalt grustag med tillhörande lämningar vid Ärla station.

Högåsens banvaktstuga (privatbostad).

Den sänkta och igenvuxna Norrsjön, V om Karlstorp.

Tall skyddad som naturminne vid Skåninge.

Platsen för Flättorps soldattorp vid avfarten till kycklingstallarna.

Jättens grötfat, en dödisgrop NV om Koppartorp

Eklångens stationssamhälle, den första bebyggelsen vid Alberga tillkom 1895 efter järnvägens öppnande.

Vassfabriken/AB Boardförädling.

Fångstgrop 250 S om Koppartorps skola, en B-skola byggd 1900. Vägen till fångstgrop följer ett stycke av den troliga gamla färdvägen på åsen norrut mot Kjula.

Kvarngrund från tidigt 1800-tal vid Kvarnviken i Eklången.

I terrängen Ö om Kvarnviken lär finnas spår av gruvbrytning samt kolbottnar.

Stålboga Bruk.

Björndammens masugn med tillhörande bebyggelse och anläggningar, ca 4 km S om Stålbåga.

Lisjö borg, fornborg S om Lisjön vid Eklångens Ö ände.

Valnaren. Fågellokal med utkikstorn.

Byringe station (privatbostad).

Rysslägret vid Rönntorp.

Åkers styckebruk, bruk med anor från slutet av 1500-talet. Gammal bruksmiljö, längs bruksallén finns kontor, masugn, herrgård med mera, alla från slutet av 1700-talet.

Bruks-och hembygdsmuseum inrymt i ett magasin från 1790-talet. Ligger i den gamla bruksmiljön.

Masugn från 1795 med Åkers Styckebruks gamla arkiv inrymt i lokal ovanpå masugnen.

Mörtsjö ringmur, ca 1,5 km. Stor fornborg.

Hjulhuset vid Gökssjöns södra strand. Ett av de största som funnits i Sverige. Vattenhjulet med sin stånggång byggdes för att pumpa vatten ur Bredsjönäs gruva som ligger ca 1200 meter söder om vattenhjulet. Ca 3 km till Hjulhuset.

Skottvångs gruva med gruvmuseum, övernattningsmöjlighet och restaurang. Ca 10 km.

NATUR OCH GEOLOGI

Geologiska synpunkter

Urberget och dess bildningar

En stor del av spåret mellan Eklången och Åkers Styckebruk går på eller invid den så kallade Mälarmården, som sträcker sig från Söder Mälarstrand i Stockholm och västerut mot Hjälmaren. Förkastningen (en horst) har bildats genom att marken höjts i samband med jordbävningar för 300–400 miljoner år sedan. Samtidigt har Eklångsjön sänkts och bildat en så kallad gravsänka av samma typ som Vättern.

Istidsavlagringar cirka 8 000 år gamla

Lännaåsen

Spåret passerar Lännaåsen i utkanten på Åkers Styckebruk

Byringeåsen

Spåret korsar Byringeåsen vid före detta Byringe station känd från filmens värld.

Ärlaåsen

Vid före detta Ärla station finns ett grustag. Det är vid en del av Badelundaåsen, som är Sveriges längsta rullstensås cirka 45 mil lång från Nyköping till Älvdalen i Dalarna. Typiskt för rullstensåsarna är att de går från norr till söder, medan ändmoräner eller deGeer-moräner, som de ibland också kallas, går i öst-västlig riktning.

Sentida bildningar

I anslutning till den gamla stationen vid Byringe finns de sänkta sjöarna Rönneln och Valnaren. Den senare har ett rikt fågelliv. Under 2013 har ett drygt hundratal fågelarter rapporterats härifrån till den nationella databasen Artportalen.

Söder om *Hällberga station* ligger de så kallade Stenkvistafälten. De utgörs av mark som vunnits genom utdikning. Eftersom en del av markerna använts och används till gräsmattsodling, finns det bra fågelmarker söder om Stenkvista kyrka under olika tider på året. Under 2013 har hittills 100 arter rapporterats till Artportalen. Genom gräsmattsodlingen sker dock en sänkning av markytan med 3–5 cm per år.

Bävrar har på många ställen skapat nya våtmarker, genom att de dämt upp marker vid sina hyddor.

Udda kommentar

I en bok från 1926 sker följande landskapsbeskrivning om järnvägen:

”Terrängen är i allmänhet småkuperad. Genom den rika omväxlingen på skogbeväxta höjder mellan sänkor av lövängar, bördiga åkerfält eller här och var sjö med skogbeväxta stränder och holmar, framträder flerstädes den typiska Sörmlandsnaturen.” Källa: ”Svenska Järnvägsföreningen 1876–1926 Tredje Delen”. Samma bok innehåller också diagram på terrängnivåerna längs banan.

NATUR, LANDSKAP OCH UPPLEVELSEVÄRDEN

Banvallen går genom ett omväxlande mosaiklandskap i Södermanland, där ett öppet jordbrukslandskap växlar med blockig morän- och hållmark med barr- och blandskog, våtmarker och sjöar. Det gör leden upplevelserik och spännande, ingen naturtyp hinner bli monoton förrän man kommer in i en ny. Från leden får man en liten provkarta på Södermanlands geologi och kan se hur de biologiska förhållandena präglas av markslag, vattentillgång och ljusförhållanden. Skogen växer på moränmark ovanligt full av sten som varit svår att odla. Kring gårdar och torp finns det också naturbetesmarker som även de ligger på morän. Åkermarken ligger nästan alltid lite lägre, mellan kullarna och berghällarna.

De flesta odlade marker är före detta sjöbottnar med ganska tung lera som man varit tvungen att täckdika för att kunna bruka. Typiskt för detta landskap är de många och långa skogsbrynen mellan åkern och skogen. Här växer de lite mer ljuskrävande trädslagen ek och asp och brynen är generellt artrika, om man spanar ser man ofta både räv, rådjur, hjortar och älgar i dessa övergångszoner där det finns lite mer att äta.

I landskapet finns också rullstensåsarna. Leden/banvallen följer en rullstensås från Hällberga till Eklången, vilket präglar upplevelsen av landskapet, särskilt omkring Ärla där åsen höjer sig över tätorten. Åsen innebär lättare jordar och sandpräglade naturmiljöer med en öppnare skog med stort inslag av tall, björk och asp. Mellan Eklångens samhälle och Stålbåga är naturen annorlunda; leden går utmed sjön Eklångens strand.

Sjön är en sprickdalssjö med en tydlig och brant förkastning på södra sidan. Här är naturen präglad av det istidsformade hälleberget av sörmlandsgnejs, som överallt går i dagen, stora block, rundhällar och sprickdalar med små mossar och skogsbäckar som letar sig ner mot sjön. Vissa sträckor har man bra utsikt över sjön, andra skymtar den bakom trädridåer och på andra ställen har man skog och berg på båda sidor av leden. Om man mellan Eskilstuna och Eklången upplevde ett skogsblandat jordbrukslandskap, är sträckan mellan Eklången och Stålbåga rena storskogen. I båda sjöändarna ligger ändå en sörmländsk herrgård, Eklångens gård och Stålbåga herrgård. Den senare byggnaden är flyttad från Eskilstuna där den legat både i Måsta och vid Tunafors fabriker.

Fågelliv längs banvallen

Södermanlands fågelfauna består av cirka 250 häckande arter varav merparten är flyttfåglar.

Lövsångaren och bofinken är de till antalet vanligaste fåglarna och utgör en tredjedel av alla häckande fåglar. Dessutom kan man i landskapet längs med banvallen finna rödhake, skogssnäppa, morkulla, kungs-

Utsikt från fågeltornet vid Valnaren.

fågel, grönsångare, talgoxe, gransångare, trädpiplärka, taltrast, koltrast, korsnäbb och korp. Tjäder, ringduva och orre förekommer i skogslandet liksom brun kärrhök, sparvhök, duvhök och omrvråk. Dessutom kan man få se häger, fiskgjuse och storlom. Ett fågeltorn finns vid Valnaren och våtmarken ger möjlighet att studera delar av det rika fågellivet på nära håll.

Se www.oke.sormlandsornitologerna.se/Fågellokaler. Där finns en beskrivning av bland annat Stenkvistafälten. Se även www.strangnasornitologerna.se/Lokaler. Där finns en karta med flera Fågellokaler, bland annat Valnaren.

ANDRA BANVALLSLEDER

Vi har tagit del av erfarenheter från följande banvallsleder:

KLARÄLVSBANAN, 90 km lång asfalt som slingrar sig rakt genom den värmländska naturen, från Karlstad i söder till Hagfors i norr.

KURJBANAN 14 km. Uttersberg–Köping. Beläggning stenmjöl, 1/3 är ridväg och 2/3 cykelled. Planer finns för förlängning till Kolsva.

ÖDESHÖG–HÄSTHOLMEN 5 km asfalterad led

LUDVIKA–GRANGÄRDE ca 25 km asfalterad.

VIKBOLANDETS/HAMMARKINDSBANAN 10 km, asfalterad banvall

HALMSTAD– KARLSHAMN ca 250 km. Delvis asfalt, delvis grus

SJUHÄRADSRUNDAN 150 km, asfalterad led genom 4 kommuner, se <http://cykelledensjuharadsrundan.se/>

Drift

I de flesta fall ingår driften i kommunernas underhåll av övriga cykelvägar.

I ett fall drivs underhållet av förening som får bidrag från kommunen. På denna led har man haft problem med skogsaverkningen runt banvallen. Där har man upprättat avtal som innebär att skogsbolaget förbinder sig att återställa eventuella skador som kan uppstå.

Besöksfrekvens

Har varit svårt att få in uppgifter, inga mätningar har gjorts. Turistbyrån i Ödeshög har dock meddelat att leden används flitigt. Tre av lederna rapporterar att de används av arbetspendlare.

Lederna används flitigt för träning av bland annat cyklister, inlinesåkare och rullskidor

Målgrupp

Arbetspendlare, motionärer, turism, familjer och Whops (Friska, äldre personer med god ekonomi).

Anläggningskostnad

Denna kostnad har varit omöjlig att få svar på eftersom många olika aktörer varit inblandade och för att värdet av ideella arbetsinsatser är svåra att uppskatta.

CYKLA PÅ BANVALLAR

Vägverket har tagit fram en publikation, 2004:169, där utvecklingen av cykelledinfrastruktur och cykelsatsningar i Ulricehamns kommun beskrivs. Skriften finns att ladda ner som pdf-fil från Trafikverkets webbutik: http://publikationswebbutik.vv.se/Shopping/Default_____119.aspx

STÖDJANDE FÖRENINGAR

Följande föreningar har under arbetets gång kontinuerligt informerats och på olika sätt bidragit med material:

- Cykelfrämjandet Sörmland
- Cykelgruppen Stallarholmen
- Friluftsförbundet i Flen
- Föreningen Björndammens Masugn
- Föreningen Sörmlandsleden
- Korpen, Eskilstuna
- Naturskyddsföreningen i Eskilstuna
- Naturskyddsföreningen i Flen
- STF Sörmland
- Stålboga byalag
- Sörmlandsidrotten
- Åkers hembygdsförening
- Åkers IF
- Ärla IF
- Ärla Stenkvista hembygdsförening

Några synpunkter från föreningar:

” Eskilstuna vill visa att de är en cykelvänlig stad. Med en asfalterad cykelväg till Ärla-Eklången knyter de orterna närmare centralorten. Miljömässigt måste det vara en stor vinst.

Mycket cykelträning skulle kunna ske på den slingan, inte all cykling, men en hel del.

Ärla IFs klubbstuga ligger 5 meter från banvallen. Det gör att klubben kan arrangera tävlingar i rullskidsåkning, förutom all träning på rullskidor som kan ske på en bilfri väg. Ärla har många duktiga skidåkare som skulle kunna utvecklas betydligt om bättre träningsmöjligheter fanns.

Näringslivet skulle kunna utvecklas genom att många Eskilstunabor tar sig ut till Ärla för en fika.”

” Vi ger människor möjlighet att enkelt komma ut i ostörd miljö och få del av Mälarmården

Vi kan på ett nytt sätt och för ny publik visa upp det unika kulrutarv som finns i Åkers styckebruk

Vi hoppas öka antalet besökande till vårt Bruks- och hembygdsmuseum och till det gamla bruksarkivet med originalhandlingar från 1600-talet till slutet av 1900-talet.

Vi hoppas få ut fler besökare till Åkers Bergslag med alla kulturhistoriska platser, gruvor, vattenhjul, vandringsleder.”

” Cykelleden passerar många olika naturtyper, som är typiska för Mälardalen

Eftersom järnvägsbankar byggs med minimal lutning kommer man bekvämt till fina utsiktsplatser som tex vid Eklången.”

” Förutom att banvallsleden är viktig och betydelsefull för kommunikation, hälsa samt samvaro som uppstår mellan människor med likartade intressen, så tycker vi, Stålboga byalag samt föreningen Björndammens Masugn följande ytterligare motiverar ledens existens;

Sörmlandsleden med dess nära anslutning, möjligheten att bevista den forna Sörmländska järnhanteringen, Starrsätters gruvor och Björndammens masugn.

Vidare ser vi den ökande besöksnäringen som kräver ”färdiga arrangemang” till exempel flyg till Skavsta, vandring och byte till cykel för att snabbare ”hinna med” de attraktionerna på tid som anslås för besöket.

Dessa arrangemang är naturligtvis beroende av varandra men bedöms av oss som en bra och viktig potential för vår besöksnäring i bygden.”

” Vi skapar en ny upplevelsemöjlighet både för inhemska och utländska besökare

Viktigt är att tänka på att det ska finnas service utmed leden, möjlighet att ta en kopp kaffe.”

SYNPUNKTER FRÅN BOENDE OCH FÖRETAG I NÄRHETEN AV LEDEN

Fastigheter

Kontakt har tagits med alla som bor eller har sommarboende intill eller nära den nedlagda banvallen (ca 20 fastigheter) för att informera och ta del av deras åsikter om en eventuell cykel/vandringsled.

Ett fåtal har hört av sig. En del tycker att man ska låta banvallen växa igen, de är oroliga för att det ska bli mycket trafik, några är redan nu störda av cross-åkare och fyrhjulingar och tror att det ska bli värre. Någon vill ha insynsskydd.

Några säger sig vara försiktigt negativa, men att de inte kommer att motarbeta projektet.

Någon är väldigt positiv, tycker att en led ger möjlighet till bilfritt motionerande, möjlighet att öppna någon form av matservering och att sälja lokalproducerade varor.

Företag

Kontakt har också tagits med alla som har ett registrerat företag på <http://www.forreg.nu/eskilstuna/> och ligger i närheten av banvallen (36 st).

9 st har hört av sig med synpunkter. De flesta är positiva, en del ser möjlighet att utveckla sin verksamhet (cafe, bead&brekfast, kanoting).

Några hästgårdar vill absolut inte ha en asfalterad banvall då de använder den som ridväg.

Friluftsliv ger bättre folkhälsa

Från rikemansnöje till vardagsrekreation

Under hela 1900-talet har rekreation i naturen erkänts som ett sätt att möta problem med ohälsa och människor har sökt sig till miljöer som ger lugn, ro och återhämtning. Idag är det inte längre något för enbart välsituerade. Sedan 70-talet har fritidsfrågorna fått en mer framskjuten plats med en kraftig utbyggnad av motionsanläggningar, motionsspår och vandringsleder. Under 2000-talet har det åter blivit "inne att vara ute" och det är många grupper som möts i naturen.

Främjande av fysisk aktivitet

Människorna i västvärlden blir alltmer stillasittande. För lite fysisk aktivitet ökar risken för att drabbas av en rad sjukdomar, bland annat hjärt-kärlsjukdom, cancer, fetma och högt blodtryck.

Friluftsliv bidrar positivt till samhällsekonomin

Svenskt Friluftsliv presenterar en studie från Lunds universitet som visar att om tio procent fler blev fysiskt aktiva skulle det spara samhället 1,7 miljarder kronor i form av färre sjukdomar som diabetes och stressrelaterade depressioner samt lägre produktionsbortfall. Totalt sett beräknas bristen på fysisk aktivitet bland svenska folket kosta runt 6 miljarder kronor varje år. Cykelfrämjandet är ansluten till föreningen Svenskt Friluftsliv som består av 23 ideella organisationer, alla med stark förankring i friluftsliv och folkhälsa. Tillsammans organiserar föreningarna 2 miljoner medlemmar i närmare 10 000 lokala och regionala klubbar. Organisationen hävdar att friluftaktiviteter är ett fantastiskt redskap för att förbättra folkhälsan, få kunskap om naturen, öka välfärden och stärka demokratin.

Grönområdets påverkan på människans välbefinnande

Forskning har visat att vistelse i grönområden har positiv påverkan på människors fysiska och psykiska hälsa. Tystnad har blivit en alltmer efterfrågad kvalitet och människor utsätts alltmer för negativ stress. Erfarenheter av naturvistelse visar på effekter som lugnande, rofylld, helande samt att gav känsla av tillhörighet med naturen. Teorin om naturens helande egenskaper bygger på att vi människor tar in omvärlden på två olika sätt – med riktad respektive spontan uppmärksamhet. Den riktade uppmärksamheten innebär att människan fokuserar på det viktiga, sitt huvuduppgift, och sorterar samtidigt bort alla andra intryck. Om det inte finns möjlighet att koppla bort den riktade uppmärksamheten och återhämta sig finns risk att drabbas av psykisk utmattning.

I naturen ges intryck av susande träd och porlande bäckar. Dessa mjuka intryck uppmuntrar till spontan uppmärksamhet som inte kräver någon ansträngning. Att vistas i naturen medför alltså enligt denna teori att kroppen har möjlighet att återhämta sig psykiskt och koppla av från alla riktade mer intryck som finns runt omkring oss. Andra studier bekräftar också den kulturella och sociala betydelse som vistelse i naturen har. De visar att de flesta vuxna som regelbundet vistas i naturen har grundlagt sitt naturintresse som barn. Uppstår en relation till naturen redan i tidig ålder blir det mer naturligt att nyttja den till aktivitet och rekreation även som vuxen.

Tillgång till naturen för människor med funktionsnedsättning

För människor med funktionsnedsättning är naturen ofta utom räckhåll. Skogsmark innebär som regel oöverstigliga hinder med knöliga rötter som

slingrar sig fram över smala, steniga och gropiga stigar. Skogsstyrelsens har gett ut en handbok i syfte att ge människor med funktionsnedsättning ökade möjligheter till rekreation i närliggande skog och mark. Handboken fokuserar på behov hos människor med framförallt rörelsehinder och synskada, men också andra funktionsnedsättningar som utvecklingsstörning och allergi. Till människor med rörelsehinder räknas framför allt rullstolsanvändare, personer med gångsvårigheter, kortvuxna och personer med begränsade funktioner i armar och händer. Även människor med dolda funktionsnedsättningar som till exempel astma och hjärt- och kärlsjukdomar kan i vissa situationer vara rörelsebegränsade.

Medicinska framsteg gör att allt fler överlever svåra olyckor och en ökande andel äldre medför att människor med rörelsesvårigheter ökar. Synskada kan innebära allt från en lätt synnedsättning till blindhet. Handboken är tänkt att ge de funktionsnedsatta, deras anhöriga och organisationer inspiration och vägledning till ett ökat nyttjande av naturen.

Om naturturism

I proposition Framtidens friluftsliv (2009/10:238) uttrycks att Sveriges naturtillgångar och idérikedomen som finns på landsbygden skapar stora möjligheter för naturturismföretagande. Efterfrågan på naturupplevelser ökar bland både svenska och utländska besökare.

Den ökande efterfrågan ökar behovet av att tillgängliggöra skyddade områden för kommersiella aktörer och friluftslivsorganisationer. För att möta behovet är det viktigt att ge tydlig information om och hur friluftsliv bör bedrivas i skyddade naturområden. Organisationer som Ekoturismföreningen och Visit sapi arbetar för att utveckla och marknadsföra naturturism.

Naturvårdsverkets arbete

Naturvårdsverket vill bidra till marknadsföringen av svensk natur och förbättringar av förutsättningarna för att utveckla och bedriva naturturism. En helhetssyn med miljömålen som bas bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling av besöksnäringen.

Miljarder omsätts i svensk naturturism

Landets företag inom naturturism omsätter 3,6 miljarder årligen. Det visar den första nationella kartläggningen av företag som helt eller delvis lever på turism med inriktning på naturupplevelser. Guidade aktiviteter i naturen och boende anses vara de viktigaste affärsverksamheterna säger Peter Fredman, professor vid turismforskningsinstitutet Etour vid Mittuniversitetet som genomfört undersökningen. Resultaten pekar mot att det är troligt att naturturismbranschen växer i framtiden. 37 procent av företagen anser att de är i en tillväxtfas, och bara 8 procent att de är på tillbakagång, säger Peter Fredman.

I Sörmland kommer turisterna framförallt från Sverige och övriga delar av Europa. Naturturismen är en kraft att räkna med och som är starkt bunden till rätt förutsättningar. En majoritet av alla företag är beroende av tillgång till mark som ägs av någon annan, och frihet att röra sig i naturen är mycket viktig för tre av fyra företag, säger Peter Fredman.

KÄLLOR

Eskilstuna kommun Investeringsbudget 2014 - 2018 (SBN/2013:113)

Eskilstuna kommun Årsplan 2014

Strängnäs kommun Tjänsteutlåtande Dnr KS/2012:39-252 2014-01-13

Miljöteknisk markundersökning av banvall mellan Åkers styckebruk och Eskilstuna 2012-09-24

Regionförbundet Sörmland/Regionfakta.com

Sveriges kommuner o landsting/Sjukpenningstal för år 2012

Tillväxtverket Boende- och inkvarteringsstatistik

Årssammanställning 2013

Naturen som kraftkälla, Åsa och Mats Ottoson, Naturvårdsveket

Fysisk inaktivitet – produktionsbortfall och sjukvårdskostnader, Björn Lindgren, professor i hälsoekonomi och föreståndare för Lunds universitets centrum för hälsoekonomi och Kristian Bolin, docent och forskare i hälsoekonomi

Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, Skogsstyrelsens vägledning för kommuner och föreningar

<http://www.svensktfriluftsliv.se>

<http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Friluftsliv/Naturturism/>

Peter Fredman "The supply of nature-based tourism in Sweden. A national inventory of service providers"

- Det finns åtta kvaliteter som avgör vilka grönområden som människor finner attraktiva, nämligen de vilda, artrika, rymliga, rofyllda, lekfulla, festliga, kulturella och de som möjliggör möten med många människor
- Vistelser i naturen har stor betydelse för både fysisk och psykisk hälsa
- Undersökningar har visat att den vanligaste typen av motionsaktiviteter är promenader
- Naturmiljöer har visat sig vara effektiva för återhämtning
- Återhämtning sker bäst i en situation där mycket så kallad oavsiktlig eller spontan uppmärksamhet används
- Tillgång till grönområden kan främja socialt deltagande och interaktion mellan människor
- Människor söker sig gärna till ostörda, variationsrika, naturpräglade och välskötta miljöer för välbefinnande och återhämtning
- De vanligaste aktiviteterna i närmiljön är promenader, vandring, avkoppling, trädgårdsarbete, cykling, vara ute med barn, vara ensam, sola, njuta av miljön och bada i sjö eller hav
- Naturutflykten är den aktivitet som människor mest av allt önskar att ägna sig åt, medan motionsaktiviteten är den som oftast genomförs

Effekter av vistelse i naturen, Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

FÖRSTUDIE **BANVALL FÖR ALLA**

Denna förstudie, som initierats av Cykelfrämjandet med ekonomiskt bidrag från Leader inlandet representerar oss som skulle vilja bevara banvallen och preparera den så att den blir lämplig för cyklar, permobilar, vandring, inlines m.m.

Att ta sig fram på banvall är ett utmärkt sätt att förflytta sig oavsett om det gäller cykling, promenader eller om man använder någon form av hjälpmedel.

Syftet har varit att

- undersöka och kartlägga banvallens skick
- kartlägga förutsättningar för eventuellt mervärde i form av besöksnäring, övernattnings eller annan service
- undersöka möjligheten att ansluta till andra cykelleder, vandringsleder, kanotleder och till kollektivtrafik
- ta del av erfarenheter från andra banvallsleder i landet
- föreslå olika förslag till lösningar, ytbeläggning m.m
- göra en kostnadsberäkning för olika alternativ undersöka möjligheter till finansiering

Förstudien ska utgöra ett underlag för Eskilstunas, Flens och Strängnäs kommuner att ta ställning till att skapa en sammanhängande, motorfordonsfri cykel- och vandringsled genom de tre kommunerna.

CYKELFRÄMJANDET
DET ENA • VÄRDET • MÅLET

